

Kompenzációs stratégiák afáziás beszélőknél: a referenciális egyedítés

Az előadásom afáziás betegek mondatainak szintaktikai elemzéséről szól. A vizsgált mondatok létrejötté: a betegekkel ún. mondatisméltéses tesztekkel vettek fel, amelynek során a betegek szószerint meg kell ismételnie a hallott mondatot. A betegek tisztában voltak a tesztszituációval, amit az is bizonyít, hogy amikor a kérdező spontán beszédet kezdeményezett a pácienssel, az egy darabig ismételni próbálta a mondatait.

A megismételt mondat szintaktikai jellegzetességei - feltételezésem szerint - nem kizárólagosan a betegek sérült munkamemóriájának, illetve az ép kognitív mechanizmus által ezt kompenzáló szintaktikai stratégiáknak a következményei, hanem a mondatban szereplő referensek azonosításának nehézségeiből is fakadnak. A tesztszituáció - a nyelv metanyelvként való használata - ismerete ellenére a betegek a mondat grammatikailag "legitimált", már ismertként szereplő referenciális elemeit időnként kötni próbálják egy bizonyos diskurzus-reprezentációs struktúrában. Erre különböző stratégiákat alkalmaznak, és így a hallott mondatot bizonyos szempontból megváltoztatva ismétlik. Ez a változtatás befolyásolja a megismételt mondat szintaktikai szerkezetét.

Az előadásomban alapvetően két elméletre támaszkodom.

Az egyik Bánréti Zoltánnak az agrammatikus afáziások által produkált nyelvi teljesítmények magyarázatára vonatkozó elmélete. Ennek az elméletnek az alapján feltételezem, hogy a betegek a munkamemóriája sérülése miatt, esetleg egyfajta kompenzáló stratégiaként lehet szüksége arra, hogy eltekintsen a tesztszituációban szereplő mondatok metanyelvi mondatokként való használatától, és azokkal kapcsolatban egy "teljesen specifikált" DRS kialakítására törekedjék.

A másik általam felhasznált elmélet az Alberti Gábor által már több fórumon ismertetett "Generatív Argumentumszerkezet Grammatika". Véleményem szerint az afáziások által mondott mondatok szerkezetének ábrázolására ez a módszer a legalkalmasabb, mert árnyaltan tudja ábrázolni a szintaktikailag nem megfelelő, de az adott szituációban mégis érthető mondatok szerkezetét is.

A hipotézisem igazolására négy afáziás beteg által megismételt mondatokra fogok hivatkozni. A példákon keresztül szeretném megmutatni, hogy az általam adott magyarázat több, eddig figyelmen kívül hagyott, apró jelenséget tud egy általánosabb jelenségre visszavezetni, illetve kiegészítő magyarázatként szolgálhat az eddigi elméletekhez.

Jelentkezési lap az 1997. június 6-i konferenciára

Viszket Anita
ELTE Elméleti nyelvészet doktori program I. évfolyam

előadásom címe: Kompenzációs stratégiák afáziás beszélőknél: a referenciális egyedítés

értesítési cím: Pécs, 7624 Fogaras u. 18.
telefon: 06-72/312370
e-mail: viszket@btk.jpte.hu